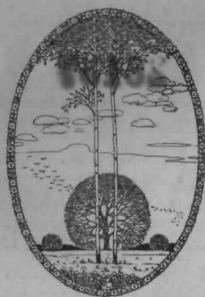

VRTEC

ČASOPIS S PODOBAMI
ZA
SLOVENSKO MLADINO

UREDIL JOŽEF VOLC

DEVETINŠTIRIDESETI TEČAJ

V LJUBLJANI 1919
IZDAJA DRUŠTVO PRIPRAVNIŠKI DOM
NATISNILA JUGOSLOVANSKA TISKARNA

Vse pravice pridržane.

VIII 28137 B, 1

KAZALO.

Pesmi.

V velikih dneh. (Ksaver Meško.) . . .	1
Na poti. (Maksimov.) . . .	7
Savlova pot v Damask. (Ksaver Meško.) . . .	10
Naša narodna himna.	17
Mali Isus. (Dr. Velimir Deželič.) . . .	27
Zviti polh. (Rud. Pečjak.) . . .	42
Pogovor z vetrom. (Ksaver Meško.) . . .	43
Moj spominek. (Valentin Vodnik.) . . .	50
Kmetovo veselje.	78
Ščinkavci. (Fr. Žužek.) . . .	79
Večeri. († Jos Cvelbar.) . . .	81
Kaplja. (Ksaver Meško.) . . .	93
Pastirska osv. Boštjanu. (Dr. J. Lovrenčič.) . . .	98
Zdrava Marija! (Ksaver Meško.) . . .	102
Pismo prijatelju. (Ksaver Meško.) . . .	112
Naša jugoslovanska himna.	121
Potica. (Dr. Jos. Lovrenčič.) . . .	136
Jesenska slika. (Ksaver Meško.) . . .	136
Na vaškem trgu. (Dr. Jos. Lovrenčič.) . . .	142
Slovo. (Mohorov.) . . .	148
Sveta noč. (Devojana.) . . .	153
Ena sama . . . (Dr. Jak. Šilc.) . . .	161
V duhu doma. (Maksimov.) . . .	165

Povesti, pripovedke, popisi, prilike in basni.

Nace Medja ali kadar se mi drsamo. (Pavel Perko.) . . .	3, 19, 52
Pri starem očetu. (J. E. Bogomil.) . . .	8
Oglar Marko. (Cvetinimirski.) . . .	44, 62
Krivica in kazen. (J. E. Bogomil.) . . .	71
Pomaranče! (Cvetinimirski.) . . .	75
Naši nagajivcki. (Fr. Ks. Steržaj.) . . .	85, 145, 154
Boter Luka — zvezdoslovec. (P. Bernardič.) . . .	99
Voznik Matija. (Cvetinimirski.) . . .	108
Dve korejski bajki. (S. Meglič.) . . .	113
Na starost . . . (J. E. Bogomil.) . . .	115
Pogreb. (Ksaver Meško.) . . .	122
Iz materinega dnevnika. (J. E. Bogomil.) . . .	141

Nesreča. (Cvetinimirski.) . . .	143
Uboga Lenica. (Cvetinimirski.) . . .	144
Polnočnica. (Francka Zupančič.) . . .	160

Prirodopisni članki.

Vesela ura prirodopisja. (Prof. Fr. Pengov.) . . .	23
Male živali — strah velikih mož. (A. Zdenčan.) . . .	33
Zimski dan. (J. E. Bogomil.) . . .	40
Labod. (Prof. Fr. Pengov.) . . .	59
Lov na slone. (Cvetinimirski.) . . .	94
Kako je pozimi. (Lud. Koželj.) . . .	158
Mudra lija. (Andjeo Čuvar.) . . .	164
Pripovedka o brinjevi jagodi. (Novice 1891.) . . .	165

Zemljepisni, zgodovinski in življenjepisni sestavki.

V zarji nove dobe	2
Iz zgodovine kranjskih trgov. (L. Podlogar.) . . .	12, 29, 68, 90, 137, 162
Pot v šolo. (Ksaver Meško.) . . .	36
Valentin Vodnik	50
Toplice na Dolenjskem. (L. Podlogar.) . . .	103

Dramatična igra.

Dim (Ivan Stukelj.)	124
-------------------------------	-----

Koristni nauki. Drobiž.

Drobiž	14, 47, 149, 166
Modrost v pogovorih domačih in tujih.	47, 118, 149, 166
Našim računarjem. (J. E. Bogomil.) . . .	48

Zabavne in kratkočasne stvari.

Smešnice	14, 119, 149
Uganke	15

Rebus	15, 80, 120, 150
Nekaj Vodnikovih ugank	79
Vizitka	80
Besedna uganka. (J. C. B.)	119
Križ	151
Naročnikom	120
Rešitve rebusov, ugank i. t. d. Imena rešilcev	80, 120, 151, 167

Novi listi in knjige. Razno.

Popravi!	15, 167
Slovstvo	79, 118, 150, 167
Prošnja koroske slovenske mladine	152
Listnica uredništva	79, 152, 168
Razpis nagrade	16
Vabilo na naročbo	16, 168

Slike.

To je Nace Medja!	3
Reberšek je čuden mož. „Hruške“ daje.	5
Pri starem očetu.	9
Regent Aleksander Karadžordžević.	17
Nace Medja na peci.	21
„I maloga Isusa treba.“	28
Zimski dan.	40
Valentin Vodnik.	50
„Ali je bila sladka?“	57
„Kaj boš prosil!“	71
„Ali smo skupaj?“	73
„Minca, glej miško!“	88
Toplice na Dolenjskem.	105
„Stric, vidite!“	116-117
„O mama, tega nikoli —!“	128-129
„Češnje so le češnje!“	146
„Ptček je ušel!“	156

VRTEC

LIST S PODOBAMI ZA
SLOVENSKO MLADINO
S PRILOGO "ANGELČEK"
LETNIK: 49 **1919** STEVILKA 1.

Vsebina:

Ksaver Meško: V velikih dneh. (Pesem.)	1
V zarji nove dobe.	2
Pavel Perko: Nace Medja ali Kadar se mi dr- samo.	3
Maksimov: Na poti. (Pesem.)	7
J. E. Bogomil: Pri starem očetu.	8
Ksaver Meško: Savlova pot v Damask. (Pesem.)	10
L. Podlogar: Iz zgodovine kranjskih trgov. . . .	12
Smešnice.	14
Drobiž.	14
Popravlil	15
Uganki.	15
Rebus.	15
Razpis nagrade.	16
Vabilo na naročbo.	16

**Vrtec s prilogo Angelček izhaja prvega dne v mesecu
in stane 9 K na leto. Izdaja društvo Pripraviški dom.**

Urednik: Jožef Volc, župnik na Rovih. © Oblastem odgovoren: Ludovik
Tomažič. © Za upravištvo: dr. Jožef Demšar, prof. v Ljubljani, Sv. Petra
cesta štev. 80. © Natisnila Katoliška tiskarna v Ljubljani.

LIST S PODOBAMI ZA SLOVENSKO MLADINO S PRILOGO ANGELČEK.

Štev. 1.

V Ljubljani, dne 1. januarja 1919.

Leto 49.

V velikih dneh.

Ksaver Meško.

Kam gledam zamaknjen? — V sedanjost, v prihodnost zrem

in skoro ne morem verjeti lastnim očem:

Vse sama svetloba, nebeška krasota: prostost!

Ah srce, srce, kroti kipečo radost!

Glej, prišel plačila pravičnega dan je samó
za vse trpljenje, žalost, sramoto vso.

Zdaj zabi, kar si trpelo! V prihodnost le zri
in zhiraj svoje kipeče mlade moči!

Glej, domovina jih rabi, posveti vse nji!

V zarji nove dobe.

Pač si nismo voščili sreče za novo leto še nikdar tako upapolni kot letos. Sinovi ene matere, toliko grenkih let „vdove tožne, zapuščene“ — Slovenci, Hrvati in Srbi — stoje kot bratje v zarji nove dobe roko v roki, ena duša in eno srce v skupni državi.

Mladina slovenska! O čemer so sanjali naši pesniki, za kar so se borili naši najboljši možje po zbornicah in pred prestoli, za kar se je družil in izobražal naš narod zadnja desetletja, po čemer je koprnelo toliko plemenitih src, a se je vsem zdelo tako nedosežno daleč — to se nam je uresničilo kar čez noč: Rešeni smo! Nič več nam ne bo gospodaril na naših tleh oholi tujec, nič več nas razdvajal, očimsko nas pital z drobtinami in čakal našega pogina: naš dan je sinil, naša Velika noč je tu, naše odrešenje in vstajenje, naša pesem je aleluja! Živela tro-
imena Jugoslavija!

Prosimo vsedobrega Boga, naj jo blagoslavlja! Naj se razvija in utrjuje na temeljih vere, reda, sloge ter vdane zvestobe do vrhovne oblasti! Dal milostni Bog, da bi zdaj potrpežljivo spoznavali drug drugega, močnejši podpiral slabejšega, in da bi znali tudi bratovsko potrpeti drug z drugim. Naj se uresniči, kar je prosil naš dobri Gregorčič in kar nam je za srečno bodočnost najbolj potrebno: Vsem eno blago daj srcé!

Zeleni gori je naročal nekoč pevec sorškega polja, Simon Jenko, tako žalno-gorko:

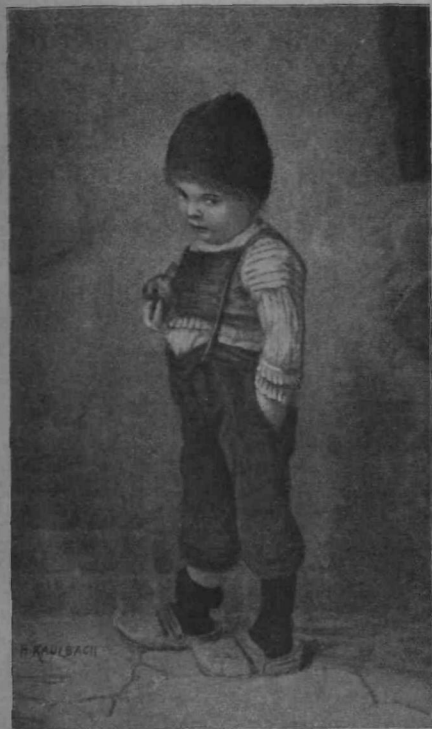
Ko jaz v gomili črni bom počival,
in zelen mah poraste nad menoj,
veselih časov srečo bo užival,
imel bo jasne dneve narod moj.

Takrat v cvetoči ti opravi
pozdravljala boš pomladanji svet,
takrat moj narod, gora, mi pozdravi,
nov rod ponosnih sinov in deklet!

Ta novi rod si ti, jugoslovanska mladina! O čislaj to srečo, da imaš nov, tako lep dom! O ljubi svojo prostrano, prekrasno domovino, pa hvaležna bodi možem, ki so jo nam priborili!

Nace Medja ali Kadar se mi drsamo! Pavel Perko.

To je Nace Medja! Na nogah ima cokle z removci podkovane; nogavice so pa Maričkine. V rokah drži jabolko, ki mu ga je dal Reberšek. Pa grdo se drži, zato ker mu je Reberšek dal tudi »hruško« ... In to je bilo v tistem času, ko se mi drsamo.

I.

Zima je. Največja skrb so čevlji. Kako jo bomo pretolkli čez celih šest mesecev pri nas, ki smo v hribih? Pri nas zima neprenehoma sili ljudi v zakurjeno sobo. Je pa treba vendarle tudi iz hiše: k maši, v šolo, v prodajalno, k sosedu, v hlev ... Kako boš brez čevljev? In sedaj je vojni čas! Kje boš dobil usnje? — V Kamniku? —

Kdo ti ga bo dal za

denar? Za mast, za maslo, za pšenico — pač! Pa je treba, da imaš vse to! Če nimaš, preskrbi se, kakor veš in znaš!

In tako ljudje koljemo prešiče, kožo pa damo v stroj. V Motnik ali v Kamnik! In čez leto in dan je ustrojena. Zdaj pa Reberška povabi, da ti napravi čevlje! Koža, strojena na črno, dá zgornje usnje; na rjavo pa podplate. Zdaj si pa kupi še vojnih žeblice — takih kot jih prodajajo v Ljubljani, in kot jih Grušnica prinese šestdeset za dve kroni. Ljudje jim pravijo štandarti, ker imajo vdolbene črke S-t-a-n-d-a-r-d.

Če si napravil vse to, potem se lahko reče, da imaš zimske čevlje in da lahko brez posebne skrbi čakaš pomladi.

Če pa nimaš ne prešiča, ne denarja, ne masla, ne fižola — potem pa nosi cokle kot Nace Medja! In namesto s štandarti jih podkuj z removci! Removci so pa žebli z debelimi, robotimi glavami, ki ti opikajo tla po sobi, kot da si nasejal koruze... In removci tudi niso za drsanje po ledu, ker razrežejo in razkljujejo led, da je v pol ure pokrit z moko in neraben. Za led so pripravi le štandarti, ker imajo na znotraj vdolbene črke in zato gladko neso.

Zima je. Reberšek hodi od hiše do hiše in dela in tolče in razbija, da ga je slišati v tretjo vas. Pa vedno se mu mudi naprej, saj kar je bilo čevljarjev, je vzela vojska razen Reberška. Reberšek pa tudi ne more vsemu kaj. Včeraj je obdelal pri Žibretu; danes je obljubil k Medju (pa ga še ni); drugi teden ima napovedano v Lipi na dveh krajih — preden bo pri Kočarju v Selcah, bo zime konec... Tako je! Kaj hočemo?

Žibretov Tone ima torej čevlje iz svinjskega usnja s štibalami, ki imajo usnjate zapone in »zajčke« nad petami, da jih je lažje izzuvati. Na petah so podkvice, vsaka pribita s štirimi žebli; po podplatih pa čezincez sami novi, svetli štandarti... Ko bo na potočku prvič zamrznilo, tedaj bo drsanje, da se bo iskrilo izpod petâ, in da bo sneg zmlet deset metrov naokoli. Žibretov Tone bo vodil drsanje. In Žibretov Tone je strogo prepovedal, da bi prišel kdo z removci in kvaril led. Štandarte, ali pa nič! Če nimaš tistih dveh kronic, pa doma ostani!

Ti, Nace Medja, pa imaš pri materi hranjeni ravno dve kronici; lani ti jih je bil podaril oče, ko je bil prišel na dopust. Dobro; toda preden bodo štandarti, morajo biti čevlji! In preden bodo čevlji, mora biti Reberšek! Dve koži sta doma ustrojeni: ena na črno, druga na rjavo. In to mora zadostovati za vso hišo; ker mati morajo imeti čizme, Marička čizme, očetove čevlje je treba podelati, materine in Maričkine tudi... Nace Medja, kaj pa s teboj? Reberšek bo odločil. Upajmo najboljšega!

Zdaj je treba naprositi še Grudnico, da bodo štandarti o pravem času pri rokah. Pojutranjem je nedelja. Vsako nedeljo pride Grudnica mimo, ko gre v cerkev.

»Teta Grudnova, ali mi boste prinesli štandarte?«

»Štandarte? — Ja, ja! Že vem! Da bodo za v čevlje, jeli? Ali Reberšek šiva? Jemenečka, kdaj bo pa k nam prišel? Vso zimo obeta, pa ga le ni. Seve, vojska je... Štandarte — seveda jih bom prinesla, če jih le še imajo... Za dve kronici so. Ali imaš kronice?«

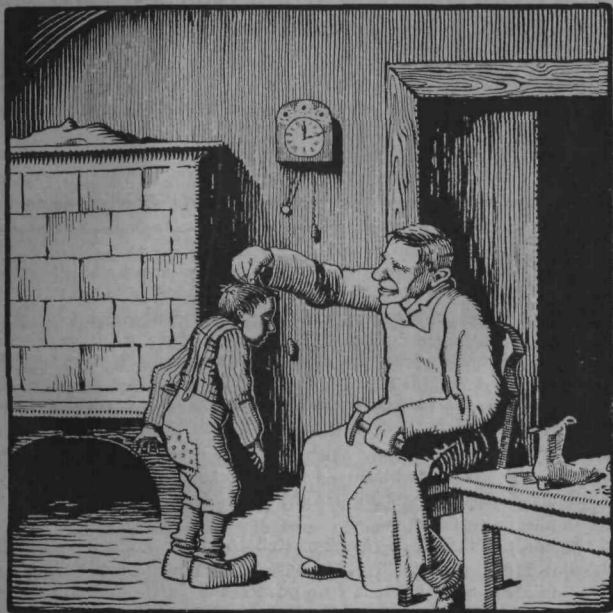
»Pri materi imam shranjene.«

»Je že dobro! Je že dobro! Bom pa z materjo govorila; saj se imava pogovoriti zavoljo mleka, ker pri nas smo kravo dali v vojsko... Jemenečka, ta vojska! Kaj pa vaš oče, ali kaj piše? Pravijo, da so sedaj pobili naših kot listja in trave tam doli na Laškem... No pa —

seveda! Čevlje boš imel, in ščandarte ti bom prinesla. Bom prinesla, bom! In z materjo bom govorila.«

II.

Bog, da jih imamo: Grudnovko in Reberška! Grudnovka nam nosi ščandarte, Reberšek nam pa dela čevlje. Bog, da jih imamo! Zlasti Reberška! Kaj bi počeli brez nje!

Reberšek je čuden mož. Malo govori, a katero pove, vsaka je smešna. Tobak žveči in norca se dela. In pa »hruške« daje. To se pravi: roko napravi v pest, palec stegne in ti ga položi navrh glave, pritisne, izpodmakne in — škrbci štirih prstov ti podrsnejo po koži, da te zapeče, kot da si potisnil glavo v žerjavico ... »Take so sladke!« pravi. »Ali hočeš tudi kislo?« Seveda nobeden ne prosi še za kislo, ker je bila že »sladka« dosti kisla ... Pa Reberšek ima vedno pripravljeno jabolko, ali pa še več. Nosi jih v žepih, da pomaže bolečino ... O Reberšek, nikoli te ne pozabim! In Medjev Nace tudi ne!

»Nace-e!« je zategnil Reberšek, ko je prišel v hišo in odložil šila in kopita. »Nace-e! Sem pojdi!«

Nace gre. Malo se sicer obotavlja, ker v Reberškovih očeh se nagajivo bliska...

»Le pojdi, le! Da čevlje pomeriva!«

Tisto pa že! Da čevlje pomerita. Čevlje s podkvicami in s štandarti.

Reberšek natika očali in izvleče knjižico, v katero zapisuje okorne številke. Meri in meri in zapisuje... Potem spravi knjižico in odloži očali... In potem...

»Dolgi bodo pa toliko-le!«

In hitro sname Nacetu kučmo, mu postavi palec na glavo, izpodnese in — ušk! — hruška je bila!

»Čemu se kremžiš? Lej ga! Tak fant, pa se kremži! Ali hočeš še eno?«

»Ne.«

»Ne? Pa jabolko! Ná!«

In Nace Medja ima v rokah jabolko, debelo in okroglo, da ga komaj spravi v obe dlani. Vse bi bilo, le ko bi tako ne peklo od temena dol do čela... Zato je vseeno hud na Reberška in vun gre in grdo se drži. Poglej ga na sliki!

Reberšek pa se pripravi k šivanju. Kopita zmeče pod klop; po policah pa natrese šil in bodal, kladiv in klešč, smole in dret, da so klopi in okna polna šare in orodja. Med šivanjem žvižga in poje in godrnja in se krega nad Lukom: nad tistim, ki se šteje, da je za učenca pri njem in ki do danes še ne zna družega ko dreto vleči od vrat do okna, od okna do vrat. Luka je napol gluha in silno neumna gleda: pa smeja se venomer in pri tem kaže usta, ki spredaj nimajo skoro nič zob.

»Tako. To so čizmi,« reče Reberšek še tisti večer. To so materini čizmi — hitro jih je napravil. Zeleno preštepami so, špičasti v prste in v pete, pete na sredi izpodrezane, na prstih pa kapice v špico izrezane... Ko jih mati pomerijo, se zdi Nacetu, da je nedelja; tako lepe čizme imajo ljudje le ob nedeljah...

Potem pride vrsta na Maričko. Reberšek hiti. En dan — in tudi Maričkini čizmi so gotovi. Ko jih obuje, je taka kot je bila Polonovka, ko je ležala na parah in imela čisto nove čizme, ki so se svetili zgoraj črno, spodaj rjavo. Le, da Polonovkini niso bili podkovani z removci, Maričkini pa.

Potem se Reberšek loti podelave. Očetovi, materini, Maričkini čevlji: po vseh kotih se je kaj dobilo, da je bilo treba popraviti in pozašiti. Reberšek dela in nabija; zraven pa godrnja, da se mu mudi v Lipo.

»Kdaj bodo pa moji?«

Nace Medja, pazi se! Usnje — črno in rjavo — se je začuda osušilo. Na ranti pod stropom visi, pa je že domalega izrezano in razrezano. In Reberšek tako nekam pospravlja in šari med svojo robo in čezdalje bolj nagosto govori o Lipi.

»Kaj praviš?« se zadere Reberšek. Na videz je hud; izpod čela se pa smeje tja proti vratom, kjer stojé mati na pragu.

»Ali jih meni ne boste?«

»Luka premeri!« zavpije Reberšek.

Luka, odpira usta, se smeje in počasi potegne ostanke raz ranto in meri — meri...

»Koliko je?«

»Petnajst centimetrov.«

»Zdaj pa nogo sem!« veli Reberšek. In Nace Medja mora dati nogo še enkrat pod mero.

»Tu je pa sedemnajst centimetrov! Ali vidiš?«

Nacetu Medja se nekaj svita. Vroče mu je po vsem životu, in v oči mu pride mokro, v grlo pa tesno.

»Ali jih ne boste? Ali jih meni ne boste?«

»Palca bova prisekala za dva centimetra, potem bo pa šlo... Čakaj!«

Reberšek drži z eno roko Nacetovo nogo, z drugo pa brska med orodjem, da poišče krivec brez ročaja, ki ga ima, da ž njim reže usnje in podplate.

»No, ali jih bova?«

»Nočem!«

Nace rukne in uteče. Hudo mu je, da bi zatulil in se znesel nad vsem svetom, zlasti pa nad Reberškom, ki ga je ves čas pustil v misli, da bo usnja dovolj... Gori za pod gre in v slamo se zarije in skozi špranjo gleda, ali bosta res šla Reberšek in Luka. Res, že odhajata! Reberšek nese stol, Luka pa škatlo z orodjem. V Lipo gresta in nič več jih ne bo... Tedaj pa Nace Medja zatuli, da ga slišijo mati dol pred peč:

»Zakaj ste pa rekli, da mi jih bo naredil? Zdaj mi jih pa ni!«

»Saj smo le rekli, če ne bo usnja zmanjkalo,« ga tolažijo mati.

»Zakaj je pa usnja zmanjkalo? Zakaj sem bil pa jaz zadnji?«

»Ná, tu imaš jabolko in tiho bodi. Ko oče pridejo na dopust, ti morda prinesó katere. Če pa ne, jih boš imel pa drugo leto. — V hišo pojdi in ne zmrzuj mi zunaj. Ali boš ubogal, ali ne? Ti bom dala!«

(Nadaljevanje.)

Na poti.

Maksimov.

Pot zasnežena pred mano
v temni noči se belí,
a za mano mi stopinje
temne delajo sledí.

Snežec v polje naletava,
zbrisal bo sledove te —
a preteklost mojo bodo
mi zabrisale solze.

Pri starem očetu.

J. E. Bogomil.

Davno že je izročil stari Martinovec posestvo svojemu sinu. »Star sem že, kaj torej hočem!« je dejal. »Kakšno reč bom že še podelal kje kod, pa otroke bom malo povaroval, pa na smrt se bo treba pripraviti, pa na večnost. Ti reč ti taka, da ji nobeden ne uide!«

Največja prijatelja sta bila pri Martinovčevih stari oče in triletni Janezek. Prvo Janezkovo vprašanje je bilo vsako jutro: »Mama, kje so pa oče?« Z Reziko, sestro, si nista bila poltoliko prijatelja.

»Ali si se že pokrižal?« so ga navadno zavrnila mama. Drugih molitvic fantiček še ni znal. Saj križ je bil tudi bolj malo podoben križu; kdo bi mu zato zameril?

»Aja!«

Janezek se brž pokriža, potem pa zakliče: »Zdaj sem se pa ze poklizal. Ali smem zdaj k očetu?«

»Čakaj, da te vendar malo oblečem!« mu pravijo mati.

Čez nekaj hipov jo že primaha Janezek v hišo. Na mizi ga pozdravijo žganci. Janezek se jim sladko nasmeje, z Reziko jih nekaj použijeta, potem pa brž k staremu očetu.

»O! Naš fant je že vstal!« ga pozdravijo ded. »Daj mi srečko!«

Janezek seže s svojo zalito desničko v dedovo ovenelo roko. Ded pa nadaljujejo: »Ali si že kaj mōlčkal?«

»Ze. Kliz.«

»Papal tudi že?«

»Ze. Zgancke.«

»O, sedaj si pa gotovo močan. Pokaži!«

Pa se razkorači mali Janezek, pa poprime razdrapan jerbas brez dna, ga z Rezikino pomočjo dvigne in pokaže staremu očetu, kako je že močan.

»Ti si pa že kakor medved!« se pošalijo ded. »Da le še malo zrasteš, pa se boš lahko metal z medvedom.«

»Medvedom!« ponovi Janezek, pa še nič ne vé, kaj je to. Dovolj mu je, da so ded zadovoljni, če pol jerbasa dvigne. Počasi bo že več.

Pri starem očetu.

Savlova pot v Damask.

Ksaver Meško.

Jezdi v Damask iz Jeruzalema Savel Taržan,¹
 jezdi z njim srd, ki muči in žgè ga noč in dan,
 da iztrebljen učencev Kristovih ves bode zbor. —
 Pot najdaljšo šel Savel, najhujši prestal bi napor,
 da le narod spet ves bi dajal Jahvetu² čast,
 Njemu, ki je njegova vsa slava, moč in oblast.

Jezdi s tovariši Savel. Ko polnoč obraz mu mračan:
 skrb za Jehove čast teži ga noč in dan;
 le oko mu, ko že na zapadu se bliska, gori.
 Konji drvé ko veter, ki čez puščavo beži.
 Molk. Le kopita pojó. Vmes Savel si govori:
 „Ti, ki po morju hodiš, neba obok držiš,
 Ti, ki v blisku živiš, ki v gromu nam govoriš,
 Ti, ki si šel pred očeti v ognju med zidi morja,
 Ti, ki pod Tvojim korakom drhtela puščava je vsa —
 saj še sedaj morjé, puščava in slednja pot
 poje in vriska v spominu: „Tod šel je Gospod Sabaot!“ —
 Ti, ki pred Tabo nihče nikoli še ni obstal,
 Ti, ki nasprotnike vse v dan srda si v prah poteptal —
 kljubovati li mogel Ti je Faraon?
 Amalek kaj bil pred Tabo, kaj Asur, kaj Babilon? —
 Tebe naj zasramuje peščica teh ljudi,
 pekla izrodek, ko sebi otrok nebes se zdi?
 Stri jih z mojo slabotno roko, pomandraj jih v prah,
 da bo prevzel Tvoje ljudstvo trepet in velik strah,
 da drhté vsak Tvoje světo ime spet slavi —
 jaz pa, zadnji tvoj hlapec, naj služim do konca Ti dni!“

Konji hité ko ptice. Savlu preleno. — „Naprej!“
 Pšica iz loka asurskega ne leti hitrej.

Mrak na licih, na ustih, obrvih Savlu visi,
 le v očeh mu, ko bliski o polnoči, gori.

¹ Doma iz Tarza v Mali Aziji.

² Jahve, Jehova = Bog. Seve je judovski in krščanski Bog eden in isti. Vendar si mislimo Jehovo, Boga starega testamenta, Boga ostrosti, ki je rekel: „Zob za zob, kri za kri, življenje za življenje.“ Bog kristjanov pa nam je le bolj Bog usmiljenja, ki je govoril: „Ljubite svoje sovražnike.“ Torej je bila Savlova pot iz Jeruzalema v Damask pot od Boga ostrosti in srda k Bogu ljubezni. Peganjalec učencev Kristovih je sam postal Kristov učenec.

Že v daljavi rase iz zemlje Damaska obzid,
kar se ustavi pod Savlom konj ko v zémľjo pribit,
hip samó — pa se z divjim rezgetom v višino povzpne.
Savel povzpne se v sedlu, k očem si prilisne roke:
Glej, ves svet pred njim od neba do zemlje gori,
huje, ko kadar skoz noč najčrnejšo blisk zaplamti.
In ko da v hipu zadel ga premočne roké je zamah,
s sedla moč ga nevidna vrže v pcestni prah.

Glas pred njim: „O Savel, kaj zoper mene besniš?“

Savel, drhteč ves: „Kdo si, gospod moj, ki govoriš?“

„Jezus Krist, ki li se zoper njega boriš.“

Savel v trepetu se vradosti: „Gospod, o povej,
kaj naj storim? In pot, ki jo hodim naj, razodej!“

„Idi v Damask! Pri Judi izvedel boš, kaj naj storiš —
Savel, izvolil sem te, da za moje ime trpiš.“

Vstane Savel.

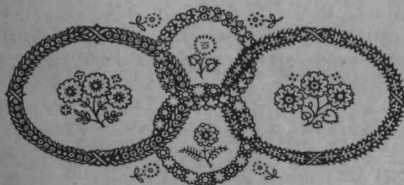
„Slep!“

Spremljalci mu dajo roke.

Vedejo v mesto ga.

Moli tam Savel do tretjega dne,
da Ananija mu z božjo močjo oči spel odpre.

Tak je Savel iz Tarza od Jahveťa k Bogu prišel,
h Kristu Gospodu, da zanj bo boril se, do smrti trpel.

Iz zgodovine kranjskih trgov.

I. Početek in razvoj naših trgov.

L. Podlogar.

Trgovina povzdigne deželo; brez
nje je velika dežela majhna, majhna
po njej pa velika. Reigersfeld.

Beseda sama pove, da je »trg« kraj, kjer se redno in veliko trguje: prodaja in kupuje. Na trg pride dvoje vrste ljudi: eni da prodajajo, drugi da kupujejo. Prodaja tisti, ki ima; kupuje pa tisti, ki nima, pa potrebuje.

Prodajajo se sirovi, naravni pridelki, ki jih človek pridelal na polju, priredi pri živini, dobiva iz gozdov in rudnikov. Kranjska dežela daje svojim prebivalcem vse, kar potrebujejo v vsakdanjih razmerah. Hvalo ji poje pesnik:

Kranjc! tvoja zemlja je zdrava,
za pridne nje lega najprava;
polje, vinograd, gora, morje,
ruda, kupčija tebe rede.

Sirovi naravni pridelki ne morejo takoj v človeško porabo, vsaj večinoma ne. Treba jih je preustrojiti, predelati in pripraviti za neposredno človeško rabo. Za ta preustroj sirovin je treba obrtnikov. Med te štejemo rokodelce in tovarnarje, ki delajo iz različne tvarine raznovrstno blago.

Obrt se ne more povsod enakomerno razdeliti. Zavisi namreč od posebnih pogojev. Kjer ne sejejo lanu ali konoplje, tam se ne more razviti platnarstvo. Kjer se ne koplje železna ruda, tam ni kovaške obrti, ni železninarjev, fužinskih kovačev, žrebljarjev, kotlarjev, orožarjev, nožarjev, ključavničarjev i. dr. Obrt potrebuje tistih prirodnin, ki se predelujejo v obrtniško blago.

Obrt je v kranjski deželi tako neenako razdeljena, kakor so neenako razdeljene tiste moči in sile, ki gonijo stroje obrtnikov. Med te gonilne sile in moči štejemo v prvi vrsti vodo in ogenj. Kjer ni močne tekoče vode, lesa in premoga, tam tudi ni velike obrti. Največ obrti je v Ljubljani ter v njeni okolici in na Gorenjskem; manj na Dolenjskem, najmanj pa na Notranjskem. Tam je razmeroma najmanj vodnih moči in najmanj kuriva.

Obrt podpirajo dalje dobre ceste, zlasti železnice, pa tudi plovne reke. Po njih se raznovrstna tvarina in kurivo naglo in dober kup dovaža, blago pa odvaža.

Veliko koristi obrti izobraženost ljudstva. Čim bolj izobražen je narod, tem živahneje se razvija med njim obrt. Resničen je pregovor, ki pravi: »Nevednost je najdražja reč na svetu.« Dandanes ne zadostuje,

da se mladina nauči rokodelstva samo v delavnici. Njej je potreba še obrtnega pouka, če noče zaostajati za drugimi obrtniki. V ta namen se ustanavljajo nadaljevalne, rokodelske ali obrtne šole. Tu se mladini pove in pokaže, kako duh časa napreduje, in se pouči, zakaj v sedanjem naprednem času ne smemo in ne moremo več meriti čevljev po zastarelem kopitu.

Kdor se hoče lotiti kake obrti, mora vzeti v roke kolikortoliko denarja, da postavi potrebne stavbe, si nabavi orodja in strojev, nakupi potrebnega blaga in da izhaja vsaj do takrat, ko mu začnejo njegovi izdelki vračati vloženi kapital z obrestmi vred. Kakor kupec, potrebuje tudi obrtnik kredita. Za male obrtnike, zlasti za rokodelce, so glede kredita posebno važna posojilna društva, naše hranilnice in posojilnice. Kar je barka za velikega trgovca, to je posojilnica za malega obrtnika.

Kupčijske razmere so za vsakega obrtnika zelo važne. Obrtnik ne izdeluje blaga zase in za svoj dom. Blago mora razprodati, da z izkupljenim denarjem dobiva plačilo za svoje delo in trud. Poizvedovati mora, kje se blago lahko iztrži, kje je živahna kupčija, živahen trg. Obrt brez kupčije hira in izumira.

V povzdigo obrti služijo dandanes razstave. Njih namen je, seznaniti obrtnike s kupci. Obrtniške razstave obišče mnogo sveta, ne toliko iz radovednosti kakor iz dobičkaželjnosti. Na razstavah se blago ogleda, preizkuša, kupuje in naroča. Na razstavah zvedo kupci, kje, v koliki množini, po kateri ceni se izdeluje blago in kakšno blago. Tam strokovnjaki blago preizkušajo: ga zavržejo, če ni za svetovni trg; ga priporočijo, če splošno ugaja, priporočijo s tem, da podeli razsodišče na razstavah svetinje (diplome) in priznalna pisma onim, ki so v svojih izdelkih pohvale vredni. To je v trgovini prvovrstno priporočilo.

So pa tudi dalekosežne ovire pri razvoju obrti. Obrtnik ali zadruga obrtnikov je oddajala blago v gotovo deželo ali državo. Naenkrat obteži vlada dotične dežele uvoz blaga z visoko carino ali uvoznino. Blago se podraži, zaradi visoke cene ne najde več odjemalcev; obrt je občutno prizadeta.

Neredko se prigodi, da iznajde premieten obrtnik ali kdo drugi nov stroj, na katerem se izdeluje blago mnogo ceneje kakor na dosedanjih strojih. Taka nova iznajdba je vedno občutljiv udarec za obrtnike. Izpodrine rada iz trgovine vse druge obrtnike. Pa to še ni najhujše. Iznajditelj ali podjetnik z novim strojem izprosi za novo iznajdbo posebno pravico (patent ali privilegij) od oblasti, da za določen okraj in določeno število let sme le on sam izdelovati blago na novem stroju.

Seveda uči izkušnja, da taka zapreka, naj opovira obrt še tako dolgo časa, iste nikakor ne zaduši, ampak ji dá polagoma le drugo lice.

Obrt in kupčija sta dva različna, pa nerazdružljiva pojma, ki drug drugega ne izključujeta, ampak si složno roke podajata in podpirata dobrobit kraja, kjer sta razvita. —

V kranjski deželi so iskali sirovih naravnih pridelkov izobraženi tuji narodi že v prastari, predzgodovinski, t. j. predrimski dobi. Stare pripovedke o Feničanih in o Grkih, ki so prišli na ta ali oni način v naše kraje, hranijo v sebi zgodovinsko dejstvo, da so bile starodavne kupčijske zveze med Feničani in Grki z našimi pokrajinami. To nam potrjujejo tudi najdbe in izkopanine v prazgodovinskih grobiščih. V grobiščih okoli Vač, Šmarjete in Mokronoga, ki se štejejo med prazgodovinska grobišča, so se našle lupine morskih polžkov. Zalite so bile s svincem. Tako opremljene polžke so nosili davno pred Kristusom zamorci v Afriki. Služili so jim kot telesni (ušesni) okraski, pa tudi kot denar, za katerega so si nabavljali po naših krajih naravne pridelke naših krajev.¹ V prazgodovinskih grobiščih se nahajajo izdelki tudi iz jantarja. Tega so dobavljali Feničani, trgovci starega veka, iz severnega morja. Njih trgovska pota so bila izpeljana preko Evrope; Atlantika so se bali kot nekega tajinstvenega, bajnega kraja. Čudimo se tudi, da se nahajajo v predrimskih grobovih grške amfore, vrči z dvema ročajema in z grškimi okraski.

Pred rimsko dobo je moralo torej biti kaj živahno občevanje preko naših krajev s feniškimi in grškimi trgovci. (Nadaljevanje).

¹ Argó I. 10.

Smešnice.

Neprijetni primer. Teta, ki je bila nekoliko šepava, razlaga svojemu malemu nečaku: kako imajo tisti, katerim manjka kak čut, druge toliko bolj razvite! Tako n. pr. slepec ima veliko občutljivejši tip kot pa kak drug človek. Nato se oglasi ukaželjni nečak: »Teta, vi imate tudi eno nogo krajšo, zato je pa druga daljša.«

Kdo vleče? »Matijček, pusti no mačko in je ne vleci za rep.« Matijček strumno odgovori: »Saj je ne vlečem, jaz jo le za rep držim, vleče pa mačka.«

Pravica do večjega štruklja. Tonček in Mihec sedita z materjo pri skledi ajdovih štrukljev. Mlajši Tonček si izbere največji kos. »Pa Tonček, pusti vendar večji kos Mihcu, ki je dve leti starejši in se njemu spodobi.« »Na-a, zato je pa Mihec tudi štruklje dve leti preje jedel kot jaz.«

Drobiž.

Najnižja temperatura je v najmrzlejših dneh v kraju Verhojansk v Sibiriji. Ob takih dneh kaže ondi toplomer 68 stopinj pod ničlo.

Žepna ura ima krog 100 posameznih delov in delčkov. V eni sekundi udari petkrat, v minuti tristokrat, v eni uri 18.000krat.

Morska sol. Ena tona (1000 kg) morske vode iz Atlantskega morja (med Evropo in Ameriko) vsebuje 81 funtov soli. Ena tona iz Tihega morja (med Ameriko in Azijo) pa le 79 funtov; ena tona iz Mrtvega morja pa ima v sebi 187 funtov soli.

Človeško telo izhlapeva vsak dan 900 gramov vode, torej skoro en liter.

Teža morskega soma znaša včasih toliko kot teža 30 slonov ali 150 volov.

Popravl!

Po krivdi stavca ni točna rešitev rebusa v decembrski številki 1918. Glasi naj se: V **jednakí** (ne: jední!) so vrstí pogrebi in krstí.

Na strani 188. i. l. popravi v 12. vrstici „vaš“ v „naš“.

Uganki.

Kdaj imamo toliko oči kot je v letu dni?

2. januarja.

Več ko ji vzameš, večji je; več ko ji daš, manjši je. Kaj je to?

Luknja.

Rebus.

(Da damo pridnim čitateljem več časa, priobčimo imena rešilcev tega večjega rebusa šele v aprilovi številki.)

Razpis nagrade.

Razpisujemo tudi letos nagrado 80 kron za dobro, izvirno mladinsko **dramatično** igro. Lani priobčena je bila za deklice; ta bodi za dečke. Poleg nagrade prejme pisatelj še tudi

običajni honorar. Nagrado prisodi uredništvo in upravnništvo „Vrtca“. Rokopisi naj se pošljejo na uredništvo „Vrtca“, pošta Radomlje, do 1. julija t. l.

Vabilo na naročbo.

Upamo, da smo že prestali najhujšo dobo te svetovne vojske in da gremo naproti boljšim časom. Težko je bilo v teh zmedah izdajati mladinski list: stiske in zapreke vsepovsod. A hvala Bogu: naši vzgojitelji in starši so nas vneto podpirali, živo uverjeni, da je skrb za mladino v tem nezgodnem času naša prva narodna dolžnost. Naša mladina — naša bodočnost! Dajmo ji zdrave npravne podlage v družini, temeljite izobrazbe in omike v šoli, v književnosti pa krepke duševne hrane.

„Vrtec“ in „Angelček“ sta storila tudi v preteklem letu vse, kar je bilo po razmerah mogoče v prid mladini. Prisrčno zahvalo za to vsem dragim, marljivim sotrudnikom! Sevé, še mnogo več bi bili radi storili, a z vseh strani je veleval ugovor „zdaj ni mogoče!“ in opovrl vse naše dobre želje. Vendar bo izšel „Vrtec“ z novim letom spet v novi, ličnejši opremi; „Angelčku“ pa še ni mogoče dati novega oblačilca.

Prosimo iskreno vse naše ljube prijatelje in naročnike, seosebno vrlo učiteljstvo, častito duhovščino in zavedne starše: ostanite nam zvesti s svojo podporo tudi prihodnje leto! Veliko uslugo nam storite, če nam pridobite še kaj novih naročnikov. Vsled vseobče draginje se mora pa naročnina listoma nekoliko zvišati; le toliko, da izhajamo.

„Vrtec“ in „Angelček“ skupno staneta prihodnje leto 9 K; „Angelček“ posebe pa 250 K.

Naročnina in reklamacije (naznanila, če kdo kake številke ni prejel) je pošiljati z naslovom: Upravnništvo „Vrtca“ in „Angelčka“ v Ljubljani, Sv. Petra cesta 80; vse spise in rešitve pa na naslov: Uredništvo „Vrtca“ in „Angelčka“, Rova, p. Radomlje, Kranjsko. Letna naročnina naj se izvoli vnaprej plačati, in kmalu poravnati, kjer je kaj zaostalega. V polajšavo pošiljatve naročnine so priložene tej številki položnice.

Za upravnništvo:

Profesor dr. Jožef Demšar.

Za uredništvo:

Župnik Jožef Volc.